

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA MUSIQIY QOBILIYATLARNI RIVOJLANTIRISH METODLARI

**Kasimova Muxayo, Xamdamova Gulchiroy, Sulaymonova Oxinur, G'ulomova
Xurshida, Xusniddinova Iroda**

**Toshkent viloyati pedagogik
mahorat markazi tinglovchilari:**

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqiy qobiliyatlarning shakllanish jarayoni, eshituv, ritm, qo'shiq aytish, musiqiy-harakat va ijodiy ifoda ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodlar yoritiladi. Musiqa mashg'ulotlarini tashkil etishda pedagogik va psixologik yondashuvlar, interfaol usullar, o'yin texnologiyalari va musiqiy muhitning ta'siri ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari musiqiy tarbiya jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiluvchi metodik tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon beradi.
Kalit so'zlar: musiqiy qobiliyat, maktabgacha ta'lim, ritm, eshituv, qo'shiq, metod, musiqiy idrok.

Abstract: This article explores the development of musical abilities in preschool children, focusing on auditory perception, rhythm, singing, musical-motor activities, and creative expression. It analyzes pedagogical and psychological approaches, interactive strategies, play-based learning, and the influence of the musical environment within early childhood education. The findings support the improvement of methodological guidelines aimed at enhancing the quality of musical training in preschool institutions.
Keywords: musical ability, preschool education, rhythm, auditory perception, singing, method, musical cognition.

Аннотация: В статье рассматривается развитие музыкальных способностей у детей дошкольного возраста, включая слуховое восприятие, чувство ритма, навыки пения, музыкально-двигательные действия и творческое самовыражение. Анализируются педагогические и психологические подходы, интерактивные методы, игровые технологии и влияние музыкальной среды на формирование музыкального развития. Результаты исследования позволяют разработать методические рекомендации для совершенствования музыкального воспитания в дошкольных учреждениях.

Ключевые слова: музыкальные способности, дошкольное образование, ритм, слух, пение, метод, музыкальное восприятие.

Kirish

Maktabgacha yosh bolaning musiqiy rivojlanishida eng sezgir davr bo'lib, ushbu bosqichda eshituv, ritm, ohangni idrok etish, qo'shiq aytish va harakatlarni muvofiqlashtirish kabi qobiliyatlar tabiiy ravishda shakllanadi va pedagogik ta'sir ostida yanada boyiydi. Musiqaning emotsional ta'siri bolaning dunyoqarashi, estetik didi, tafakkuri va nutqiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, shu bois musiqiy mashg'ulotlarni ilmiy asoslangan metodlar orqali tashkil etish muhim sanaladi. Bola musiqaga qanchalik ko'p duch kelsa, uning ritmi his etish, eshituvni farqlash va ijodiy fikrlash qobiliyatlari shunchalik tez rivojlanadi.

Musiqiy qobiliyatlarning mazmuni va ularning shakllanish mexanizmlari

Musiqiy qobiliyat tarkibiga eshituv sezgirligi, ritmik idrok, tembrni farqlash, ohangni takrorlash, musiqiy xotira va ijodiy ifoda ko'nikmalari kiradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda bu qobiliyatlarning shakllanishi miyaning faol rivojlanishi, nutq markazlarining takomillashuvi va motorika bilan musiqaning uzviy bog'liqligi bilan izohlanadi. Eshituv qobiliyatining rivoji birinchi navbatda bola turli tovush va ohanglarga muntazam duch kelganda kuchayadi, ritmni his etish esa harakatlar, qarsaklar, yurish va o'yin elementlari bilan uyg'un holda shakllanadi. Musiqiy xotira esa takrorlash, eslab qolish va ohanglarni qayta ijro etish orqali mustahkamlanadi.

Eshituv qobiliyatini rivojlantirish metodlari

Eshituvni shakllantirishda "baland–past", "tez–sekin", "yumshoq–qattiq" tovushlarni taqqoslash, turli musiqiy asboblarni tembrlarini farqlash, tovush manbaini aniqlash kabi mashqlar qo'llaniladi. Tarbiyachi bolalarga qisqa ohanglarni eshittirib, ularni takror aytish, notalarni ranglar yoki belgilar orqali ajratish, tovushni tanish o'yinlari orqali eshituv xotirasini rivojlantirishi mumkin. Musiqa tinglash jarayoni qisqa, sodda va jonli bo'lishi, bolani charchatmasligi lozim bo'lib, ayniqsa milliy kuylar tovush tuyg'usini boyitadi.

Ritmni his qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari

Ritmik rivojlanishda tana harakatlari, yurish ritmlari, qarsaklar, sakrash va raqsiy elementlar asosiy rol o'ynaydi. Bolaga sekin–tez sur'atlar o'rtasidagi farqni his qildirish uchun musiqaga mos harakatlar bajarish topshiriqlari beriladi. "Ritmni takrorla", "Qarsak bo'yicha yur", "Sur'atni top" kabi o'yinlar ritmik sezgirlikni kuchaytiradi. Ritmni rivojlantirish jarayoni faqat harakat bilan emas, balki she'r, sanash, qo'shiq matnlari bilan uyg'un olib borilganda samarali natija beradi.

Qo'shiq aytish ko'nikmalarini rivojlantirish metodlari

Qo'shiq aytish bolalar uchun eng qiziqarli musiqiy faoliyat bo'lib, ularni nafasni boshqarish, artikulyatsiya, ohangni ushlab turish, matnни ravon talaffuz qilishga o'rgatadi. Tarbiyachi qo'shiqni sekin sur'atda boshlashi, jummalarni qismlarga bo'lib o'rgatishi, har bir jumla ma'nosini tushuntirib berishi kerak. Bolaning ovoz diapazoniga mos qo'shiqlar tanlanganida ijro jarayoni tabiiy va osonlashadi. Qo'shiq aytish jarayoni bolalarda jamoaviylik, o'ziga ishonch va sahnaviy madaniyatni ham shakllantiradi.

Musiqiy-harakat faoliyatini rivojlantirish metodlari

Musiqa va harakatning uyg'unligi bolaning muvozanati, koordinatsiyasi, reflekslari va ritmni sezish qobiliyatini kuchaytiradi. "Musiqa to'xtasa – to'xta", "Qushlar raqsi", "Hayvonlarni taqlid qil" kabi o'yinlar musiqiy-harakat faoliyatini rivojlantiradi. Harakatlar musiqaning xarakteriga mos bo'lishi, ohangning kayfiyatini ifodalay olishi lozim. Bunday mashg'ulotlar bolaning tasavvurini kengaytiradi, emotsional ifodasini kuchaytiradi va ijodkorlikni rag'batlantiradi.

Interfaol va o'yin texnologiyalarining ahamiyati

Interfaol metodlar musiqiy tarbiyani jonlantirib, bolalarda faol ishtirok, mustaqil fikrlash va ijodiy izlanishni kuchaytiradi. "Savol–javob ohanglari", "Jarangni top", "Musiqa bo'yicha topqirlik" kabi o'yinlar bolani musiqani faol idrok etishga o'rgatadi. Multimedia vositalari, audio yozuvlar, musiqiy animatsiyalar musiqiy idrokni boyitadi. O'yin elementlari orqali musiqani o'rgatish bolaning tabiiy rivojlanish ehtiyojiga eng mos usuldir.

Musiqiy muhitning shakllanishi va uning ta'siri

Bola musiqa bilan qanchalik ko'p muloqot qilsa, uning musiqiy qobiliyatlari shunchalik tez rivojlanadi. Guruh xonasida bolalar uchun mos musiqiy burchaklar, oddiy musiqiy asboblarni, milliy cholg'ular, audio yozuvlar mavjud bo'lishi zarur. Ota-onalar bilan hamkorlikda uy sharoitida ham

musiqiy muhit yaratish tavsiya etiladi, bu jarayon musiqa tarbiyasini uzluksiz qilishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda musiqiy qobiliyatlarni rivojlantirish kompleks, izchil va ilmiy asoslangan metodlar orqali amalga oshirilishi lozim. Eshituv, ritm, qo'shiq aytish, harakat va ijodiy ifodani rivojlantirishga qaratilgan mashg'ulotlar bolaning emotsional, intellektual va ijtimoiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Interfaol metodlar, o'yin texnologiyalari va boy musiqiy muhit musiqiy tarbiyaning samaradorligini oshiradi. Pedagogning metodik kompetensiyasi va musiqaga bo'lgan professional yondashuvi bola shaxsining musiqiy rivojlanishida muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hasanboeva O., Yo'ldosheva D. *Maktabgacha pedagogika*. – Toshkent, 2021.
2. Abdullaeva Q. *Musiqa tarbiyasi metodikasi*. – Toshkent, 2020.
3. G'afforova T. *Maktabgacha yoshdagi bolalar rivoji psixologiyasi*. – Toshkent, 2019.
4. Kodirov B. *Bolalar musiqiy tarbiyasi*. – Toshkent, 2018.
5. Gordon E. *Learning Sequences in Music*. Chicago, 2012.
6. Campbell P. *Music in Childhood*. New York, 2010.
7. Orf K. *Music for Children*. London, 2000.